

Vägledning för kontroll av avelsorganisationer för djurslagen nötkreatur, får, get och gris

Fastställt den 17 juni 2025

Versionshistorik

Version	Datum	Beskrivning	Signatur	Ändring gjord av
0.1	2025-06-17	Upprättad, AC-beslut.	CJOHX	Caroline Johansson
	2025-07-24	Rättat laghänvisning i kap 5.2	KOLSS	Karin Olsson

Innehåll

1 Inledning	5
1.1 Syfte med denna kontrollvägledning	5
1.2 Beskrivning av kontrollområde	5
1.3 Syfte med kontrollen	6
2 Kontaktfunktioner/ kontaktpersoner	6
2.1 Kontaktfunktioner/kontaktpersoner vid Jordbruksverket	6
2.2 Information om andra lämpliga kontaktpersoner/myndigheter/organ	7
3 Definitioner	7
3.1 Offentlig kontroll	7
3.2 Operativ kontroll	7
3.3 Kontrollvägledning	7
3.4 Kontrollobjekt	7
3.5 Kontrollpunkter	7
3.6 Termer och begrepp inom sakområdet	8
4 Tillämplig lagstiftning	9
4.1 Kort beskrivning av regelverket	9
5 Ansvarsfördelning inom kontrollområdet	9
5.1 Beskrivning av Jordbruksverkets ansvar	9
5.2 Övergripande beskrivning av övriga myndigheters ansvar	10
6 Kontrollobjekten	10
6.1 Kort beskrivning av kontrollobjekten och deras verksamhet	10
7 Riskanalys	10
7.1 Den operativa kontrollen ska grundas på riskanalys	10
8 Hur förbereds den operativa kontrollen?	11
8.1 Genomgång av resultatet av riskanalysen	11
8.2 Framtagande av checklista/kontrollprotokoll med kontrollpunkter	11
8.3 Möjligheter till samordnad operativ kontroll inom myndigheten/organet	12
8.4 Centrala register tillgängliga för den operativa kontrollen	12
9 Genomförande av den operativa kontrollen	12
9.1 Föranmälan	12
9.2 Provtagning och analys	12
9.3 Dokumentationskrav	13
10 Hantering av avvikelser som konstateras vid den operativa kontrollen	13
10.1 Kontrollmyndighetens ansvar att följa upp avvikelser	13
10.2 Vilka avvikelser som bör innebära ett förnyat besök (toleransnivå etc.)	13
10.3 Förelägganden	14

10.4 Sanktionsavgifter	14
10.5 Överprövning av beslut	14
10.6 Åtalsanmälan.....	14
11 Grundvillkor	15
11.1 Rapport om grundvillkor	15
12 Jordbruksverkets behov av uppföljning.....	15
12.1 Generell beskrivning av behovet.....	15
12.2 Lämplig form för återrapportering.....	15
13 Avsnitt om kontrollpunkter	15
13.1 Kontrollpunkterna	15
Kontrollpunkter kopplade till avelsorganisationen.....	15
Kontrollpunkter kopplade till avelsprogram	20
14 Ytterligare information	23
14.1 Nyhetsbrev	23
14.2 Frågor och svar	23
14.3 Samverkan inom kontrollområdet.	23
14.4 Diskussionsforum för de som utför den operativa kontrollen.....	23
14.5 Faktabas.....	23

1 Inledning

Avelsorganisationer som har erkänts av Jordbruksverket ska följa den lagstiftning som anger vad som krävs för att vara en erkänd avelsorganisation och hur dessa ska utföra sitt arbete. Detta regleras framförallt i zooteknikförordningen¹.

Lagstiftningen för avelsorganisationer syftar till att handel med avelsdjur och avelsmaterial med andra länder ska vara säker och kunna ske på lika villkor för alla uppfödare och djurhållare. Lagstiftningen syftar också till ett hållbart nyttjande av husdjursgenetiska resurser. Ett djur som är registrerat i en stambok hos en erkänd avelsorganisation ska uppfylla de gemensamma krav som finns i EU-bestämmelserna för djuravel.

Syftet med kontrollen av erkända avelsorganisationer är att säkerställa att gällande lagstiftning följs, så som att organisationerna hanterar införande i stamböcker på ett korrekt sätt och att djur som används i avelsprogram får sin härstamning verifierad. Kontrollen ska också säkerställa att erkända avelsorganisationer har tillräckligt med personal och infrastruktur för att kunna utföra sin verksamhet på ett professionellt sätt och att de är tillgängliga och följer sina rutiner om exempelvis tvistlösning mellan uppfödare och likabehandling.

Vägledningen är beslutad av Jordbruksverket. Vägledningen är inte rättsligt bindande utan innehåller råd och stöd som kan vara till hjälp vid tillämpning av lagstiftningen samt råd och stöd om hur kontroll enligt gällande lagstiftning kan bedrivas. En viktig källa för tillämpningen av lagstiftningen är den praxis som skapas genom domstolarnas domar.

1.1 Syfte med denna kontrollvägledning

Jordbruksverket vill med denna kontrollvägledning ge råd och stöd åt dem som planerar och utför den operativa kontrollen av avelsorganisationer för djurslagen nötkreatur, får, get och gris. Vägledningen vänder sig främst till personal vid länsstyrelsen.

Målsättningen är att på ett samlat ställe tillhandahålla information om kontrollområdet, exempelvis gällande lagstiftning, kontaktpersoner, ansvarsfördelning och genomförandet av den operativa kontrollen.

1.2 Beskrivning av kontrollområde

Vägledningen omfattar kontroll av erkända avelsorganisationer för djurslagen nötkreatur, får, get och gris. Dessa organisationer har ett eller flera godkända avelsprogram som godkänts av Jordbruksverket, ett för respektive ras.

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/1012 av den 8 juni 2016 om avelstekniska och genealogiska villkor för avel, handel med och införsel till unionen av renrasiga avelsdjur, hybridavelssvin och avelsmaterial från dem och om ändring av förordning (EU) nr 652/2014, rådets direktiv 89/608/EEG och 90/425/EEG och om upphävande av vissa akter med avseende på djuravel (förordningen om djuravel).

När Jordbruksverket erkänner en avelsorganisation granskas underlaget för erkännande som organisationen skickat in. I underlaget beskrivs bland annat hur avelsorganisationen ska arbeta och vilka förfarandebestämmelser de har. Det är alltså ett mycket viktigt underlag för länsstyrelsen att sätta sig in i inför en kontroll. Vid Jordbruksverkets granskning kontrolleras att innehållet i underlaget för erkännande inte strider mot zooteknikförordningen och innehåller den information som krävs. Detta innebär i sin tur att länsstyrelsen vid sin kontroll inte behöver granska innehållet i underlaget för erkännandet, men förväntas kontrollera att avelsorganisationen följer det som de angivit i underlaget och de förfaranden som specificeras där. Den länsstyrelse där organisationen har sitt säte har fått en kopia på beslutet om erkännande inklusive underlaget för erkännande från Jordbruksverket.

När Jordbruksverket godkänner ett avelsprogram granskas avelsprogrammet. I avelsprogrammet beskriver avelsorganisationen exempelvis hur stamboken för rasen är indelad/uppbyggd, avelsmålet och om det finns olika typer av individprövningar eller avelsvärderingar. Här beskrivs även om stamboken är stängd (ingen bilaga) eller öppen (med bilaga). En öppen stambok innebär att avkomor till korsningsdjur efter ett antal generationer har rätt att föras in i huvudavsnittet i stamboken och räknas som ett renrasigt djur. Under den så kallade uppgraderingen registreras korsningsdjuren i bilagan till stamboken. Avelsprogrammet är alltså ett mycket viktigt underlag för länsstyrelsen att sätta sig in i inför en kontroll. Vid Jordbruksverkets granskning kontrolleras att avelsprogrammet inte strider mot zooteknikförordningen och innehåller den information som krävs. Detta innebär i sin tur att länsstyrelsen vid sin kontroll inte behöver granska avelsprogrammets innehåll men förväntas kontrollera att avelsorganisationen arbetar i enlighet med sitt godkända avelsprogram. Den länsstyrelse där organisationen har sitt säte har fått en kopia på beslutet om godkännande av avelsprogram inklusive avelsprogrammet. Avelsprogram finns normalt sett också publicerade på avelsorganisationens webbsida.

1.3 Syfte med kontrollen

Att avelsorganisationernas arbete sker på ett korrekt sätt är en viktig förutsättning för säker handel med djur och avelsmaterial med andra länder. Deras arbete är även viktigt för uppfödare eftersom det finns gemensamma EU bestämmelser över vilka djur som får föras in i stamböcker och hur uppfödare ska behandlas osv.

2 Kontaktfunktioner/ kontaktpersoner

2.1 Kontaktfunktioner/kontaktpersoner vid Jordbruksverket

Det är djurvälståndsenheten på djuravdelningen som ansvarar för denna vägledning.

På Jordbruksverket är det främst djurvälståndsenheten som arbetar med kontrollområdet offentlig kontroll av erkända avelsorganisationer.

E-post: djurvalfard@jordbruksverket.se

För att komma i kontakt med oss på Jordbruksverket kan du också ringa.
Telefonnummer: 0771-223 223

2.2 Information om andra lämpliga kontaktpersoner/myndigheter/organ

Ej aktuellt.

3 Definitioner

3.1 Offentlig kontroll

Med offentlig kontroll avses den verksamhet som behöriga myndigheter och kontrollorgan eller fysiska personer till vilka kontrolluppgifter har delegerats utför i syfte att kontrollera att aktörer följer tillämplig lagstiftning och myndighetsbeslut. Kontroll av om djur eller varor uppfyller krav i tillämplig lagstiftning är också offentlig kontroll. Begreppet offentlig kontroll omfattar även de kontroller som görs i samband med att intyg eller officiella attesteringar utfärdas.

Med offentlig kontroll avses i denna vägledning kontroll av avelsorganisationer för djurslagen nötkreatur, får, get och gris som erkänts av Jordbruksverket.

3.2 Operativ kontroll

Med operativ kontroll avses de behöriga kontrollmyndigheternas verksamhet med oberoende granskning av kontrollobjekt. Den operativa kontrollen innebär myndighetsutövning och kräver därför lagstöd. I lagstödet kan operativ kontroll vara beskrivet som tillsyn, offentlig kontroll eller inspektion.

3.3 Kontrollvägledning

Med kontrollvägledning avses råd och stöd samt den samordning som Jordbruksverket enligt lag ska ge kontrollmyndigheten.

Kontrollvägledningen ska genom samordning bidra till en enhetlig och verkkningsfull kontroll inom ett kontrollområde. Den kan också utifrån ett helhetsperspektiv bidra till att kontrollmyndigheterna i Sverige utför rätt kontroll och i rätt omfattning.

3.4 Kontrollobjekt

Med kontrollobjekt avses den eller det som är föremål för kontroll och kan vara en aktör, ett djur eller en vara. I detta fall är kontrollobjekten erkända avelsorganisationer för djurslagen nötkreatur, får, get och gris.

Observera att verksamhet som s.k. genbank inte omfattas av kontrollen.

3.5 Kontrollpunkter

Med kontrollpunkter avses de olika moment som ingår i den operativa kontrollen.

3.6 Termer och begrepp inom sakområdet

<i>Avelsorgan</i>	En avelsorganisation som en myndighet i ett land utanför EU godkänt. Motsvarar ungefär våra erkända avelsorganisationer.
<i>Avelsorganisation</i>	En avelsorganisation är en organisation, förening för uppfödare eller viss rasförening som erkänts av Jordbruksverket och som genomför ett eller flera avelsprogram. Dessa beslut om erkännande gäller tills vidare. Aktuella listor med erkända avelsorganisationer finns i samma lista som godkända avelsprogram under punkten 3.7.
<i>Avelsprogram</i>	Ett godkänt avelsprogram bedrivs av en erkänd avelsorganisation och har godkänts av Jordbruksverket. Avelsprogrammet utformas och genomförs för att bevara eller förstärka önskade fenotypiska eller genetiska egenskaper hos den avsedda populationen. Dessa beslut om godkännande gäller tills vidare. Vilka avelsprogram som respektive erkänd avelsorganisation bedriver finns angivet i listor på Jordbruksverkets webbplats. Dessa finns här (läs under rubriken ” <i>Förteckning över erkända avelsorganisationer</i> ” som upprättar och för stamböcker och klicka på pdf-filen för aktuellt djurslag): Förteckning över anläggning och laboratorier - Jordbruksverket.se
<i>Avelsvärde</i>	Bedömning av hur ett avelsdjurs genetik förväntas påverka en viss egenskap hos dess avkomma
<i>Avelsvärdering</i>	Bedömning av djur i syfte att skatta deras nedärvningsförmåga
<i>Bilaga</i>	Ett register där djur som inte är berättigade till att föras in i huvudavsnittet kan registreras under förutsättning att deras avkommor efter ett i avelsprogrammet specificerat antal generationer kan föras in i huvudavsnittet (uppgraderingsregister)
<i>Huvudavsnitt</i>	Det avsnitt i en stambok där renrasiga avelsdjur är införda eller registrerade och berättigade att föras in med

	uppgift om deras härstamning och, i tillämpliga fall, deras förtjänster.
<i>Individprövning</i>	Bedömning av en enskild individ i syfte att skatta nedärvningsförmåga
<i>Klass</i>	En horisontell indelning av huvudavsnittet i vilken renrasiga avelsdjur förs in utifrån sina förtjänster. Förtjänst definieras som en kvantifierbar ärftlig egenskap eller genetiskt särdrag hos ett avelsdjur.
<i>Renrasigt avelsdjur</i>	Ett djur som är infört eller registrerat som möjligt att föra in i huvudavsnittet i en stambok.
<i>Stambok</i>	En stambok är en förteckning eller register som förs av en avelsorganisation och som samlar individer av en viss ras.

4 Tillämplig lagstiftning

4.1 Kort beskrivning av regelverket

- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/1012 av den 8 juni 2016 om avelstekniska och genealogiska villkor för avel, handel med och införsel till unionen av renrasiga avelsdjur, hybridavelssvin och avelsmaterial från dem och om ändring av förordning (EU) nr 652/2014, rådets direktiv 89/608/EEG och 90/425/EEG och om upphävande av vissa akter med avseende på djuravel (förordningen om djuravel), även kallad ”zooteknikförordningen”.
- Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2021:8) om nötkreatur, grisar, hästar, får och getter som används till avel.
- Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2019:31) om avelsarbete.

För gällande författningar inom området rekommenderas EUR-Lex och veterinära författningshandboken.

- EUR-Lex. Här finns det officiella och mest omfattande utbudet av rättsdokumentation från EU. Portalen finns på EU:s 24 officiella språk och uppdateras dagligen. <https://eur-lex.europa.eu>
- För Jordbruksverkets föreskrifter rekommenderas den veterinära författningshandboken som finns tillgänglig via Jordbruksverkets webbplats, www.jordbruksverket.se

5 Ansvarsfördelning inom kontrollområdet

5.1 Beskrivning av Jordbruksverkets ansvar

Jordbruksverket ansvarar för att erkänna avelsorganisationer och godkänna avelsprogram. Jordbruksverket kan återkalla ett erkännande för en organisation om

den inte uppfyller sina förpliktelser. Jordbruksverket kan också återkalla godkännanden för avelsprogram.

5.2 Övergripande beskrivning av övriga myndigheters ansvar

Länsstyrelsen har ansvaret för kontrollen av avelsorganisationer i sitt län. Detta framgår av 10 § första stycket 3 förordning (2006:816) om kontroll av husdjur m.m. Länsstyrelsen har ansvar för att vidta åtgärder i syfte att förmå organisationer att rätta till de avvikelser som konstaterats.

Jordbruksverket ska underrättas om avvikelser eftersom Jordbruksverket erkänt organisationen och godkänt avelsprogrammet.

Jordbruksverket ska ge råd och stöd till länsstyrelserna i deras arbete.

6 Kontrollobjekten

6.1 Kort beskrivning av kontrollobjekten och deras verksamhet

Kontrollobjekten är de avelsorganisationer för djurslagen nötkreatur, får, get och gris som erkänts genom beslut från Jordbruksverket. Kontrollen ska utföras där avelsorganisationen bedriver sin faktiska verksamhet. Den faktiska verksamheten utgörs av de delar som rör hantering av stambokföring. I de fall organisationens faktiska arbete inte sker på samma adress där organisationens säte är beläget bör kontrollen istället utföras där registratorn finns. Hos vissa avelsorganisationer sker stambokföring och annan administration på flera olika platser som kan befinna sig i olika län. Länsstyrelserna förutsätts samarbeta och samordna sig avseende kontroller av kontrollobjekt vars verksamhet bedrivs i flera län.

Kontaktuppgifter till avelsorganisationerna står angivna på listan över erkända avelsorganisationer som finns på Jordbruksverkets webbplats². Dessutom får den länsstyrelse där organisationen har sitt säte en kopia för kännedom på besluten för erkännande av avelsorganisation och godkännande av avelsprogram.

7 Riskanalys

7.1 Den operativa kontrollen ska grundas på riskanalys

Riskanalys skapar förutsättningar för en verkningsfull operativ kontroll med god kvalitet. Därför ska all operativ kontroll grundas på en dokumenterad och fastställd riskanalys. Den operativa kontrollen är således riskbaserad vilket betyder att kontrollfrekvens och kontrollens omfattning beror på riskens storlek.

² [Förteckning över anläggning och laboratorier - Jordbruksverket.se](https://jordbruksverket.se/for-teckning-2017-2020/for-teckning-2017-2020)

Risikanalysen ska beakta åtminstone:

1. de inneboende riskerna med den verksamhet som kontrollobjekten bedriver och den plats där deras verksamhet bedrivs,
2. de tidigare resultaten från kontroller av kontrollobjekten,
3. alla upplysningar som kan tyda på bristande efterlevnad, och
4. vilken inverkan bristande efterlevnad kan få på handel med djur eller avelsmaterial från arterna nötkreatur, får, get eller gris samt uthålligt nyttjande av husdjursgenetiska resurser

En riskbaserad kontroll av erkända avelsorganisationer ska tas fram genom att identifiera väsentliga risker som kan inverka på handeln med nötkreatur, får, get eller gris samt avelsmaterial från dessa arter samt uthålligt nyttjande av husdjursgenetiska resurser. En bedömning av riskens storlek bör ske med beaktande av konsekvenserna om det befarade inträffar. Sannolikheten för att risken inträffar bör också ingå i riskanalysen.

8 Hur förbereds den operativa kontrollen?

8.1 Genomgång av resultatet av riskanalysen

Den operativa kontrollmyndigheten bör årligen upprätta en plan för den operativa kontrollen. Vid upprättandet av denna plan bör hänsyn tas till resultatet av genomförd riskanalys. Kontrollmyndigheten bör även beakta eventuella operativa mål för kontrollområdet i Sveriges fleråriga nationella kontrollplan. Med utgångspunkt i riskanalysen beslutar sedan den operativa myndigheten hur många kontrollbesök som ska utföras under året och vilka verksamheter som ska inspekteras i första hand.

8.2 Framtagande av checklista/kontrollprotokoll med kontrollpunkter

Den operativa kontrollen bör baseras på en dokumenterad och fastställd checklista. Denna checklista ska utarbetas med tillämplig lagstiftning, kontrollvägledning och resultatet av genomförd riskanalys som grund. Checklistor för kontroll av avelsorganisationer och avelsprogram för djurslagen nötkreatur, får, get och gris finns att hämta på Jordbruksverkets webbsida³. Vid kontroll av avelsorganisationer som har flera olika raser används med fördel en checklista per godkänt avelsprogram.

Med förkortningen ”AO NFGG” i kontrollpunkternas namn avses ”Avelsorganisation Nötkreatur, Får, Get och Gris”. Dessa återfinns i checklistan för kontroll av avelsorganisation. Med förkortningen ”AP NFGG” i

³ <https://jordbruksverket.se/kontroller-och-tillsyn/vagledning-for-kontroll-av-hastpass-och-foreningar-som-utfardar-hastpass>

kontrollpunkternas namn avses ”Avelsprogram Nötkreatur, Får, Get och Gris”. Dessa återfinns i checklistan för kontroll av avelsprogram.

De checklistor som har tagits fram omfattar merparten av de krav som ställs på erkända avelsorganisationer och deras godkända avelsprogram. För varje punkt kan man välja på ”Ja”, ”Nej” och ”Ej kontrollerat”. För vissa punkter finns också alternativet ”Ej aktuellt”. I samtliga fall innebär ett ”Nej” att det fanns brister/överträdelser mot de krav som ställs. I de fall du noterar ”Nej” ska bristerna/överträdelserna beskrivas mer i detalj. ”Ja” innebär att du som handläggare gör bedömningen att de aktuella kraven är uppfyllda. ”Ej aktuellt” används i de fall aktuella krav inte är tillämpliga hos den aktuella aktören. ”Ej kontrollerat” markeras för de kontrollpunkter som inte har kontrollerats.

8.3 Möjligheter till samordnad operativ kontroll inom myndigheten/organet

En viktig målsättning för all operativ kontroll är att påverkan på kontrollobjekten ska vara så liten som möjligt. Ett led i detta är att, där så är möjligt, samordna operativ kontroll inom flera områden för att därigenom hålla nere antalet besök hos kontrollobjektet. Den operativa kontrollen ska genomföras effektivt men om möjligt anpassas så att den inte i onödan påverkar organisationens verksamhet negativt. Det kan exempelvis handla om när under dagen kontrollen utförs.

Kontroll av en erkänd avelsorganisation för djurslagen nötkreatur, får, get och gris kan i många fall samordnas med kontroll av organisationens avelsprogram.

8.4 Centrala register tillgängliga för den operativa kontrollen

Ej aktuellt.

9 Genomförande av den operativa kontrollen

9.1 Föranmälan

Eftersom kontrollen bland annat omfattar en systematisk genomgång av avelsorganisationens rutiner behöver man ofta träffa specifika personer för att få svar på frågorna. Det är då motiverat att föranmäla kontrollen och då gärna i god tid. Kontroller som tar längre tid, exempelvis om kontroll utförs av fler lagstiftningsområden samtidigt, där kontrollobjekten ligger avsides eller där kontrollobjekten har tillgänglig personal på oregelbundna tider kan också utgöra skäl för föranmälan för att kontrollerna ska kunna utföras. En motivering till varför föranmälan bedömdes som nödvändig bör anges i kontrollrapporten. Detta är i enlighet med Jordbruksverkets beslut den 18 mars 2021 med diarienummer 6.1.17-04432/2021.

9.2 Provtagning och analys

Ej aktuellt.

9.3 Dokumentationskrav

Länsstyrelsen ska upprätta skriftlig dokumentation om varje offentlig kontroll som utförs. Dokumentationen kan vara i pappersform eller i elektronisk form. Det är viktigt att dokumentera alla uppgifter vid kontrollen: skriv anteckningar, ta foton eller filma. Andra personer, exempelvis personal vid avelsorganisationen eller en domstol, behöver kunna förstå vad som framkommit vid kontrollen och vad som legat till grund för länsstyrelsens bedömning. Var extra noggrann om det finns avvikelser och när förhållanden som kan komma att ändras dokumenteras. När kontrollen avslutas ska aktören få information om vad som framkommit under kontrollen. Om avvikelser har upptäckts som behöver åtgärdas bör det framgå i informationen och hur kontrollen ska följas upp. Efter kontrollen ska en kontrollrapport skickas till aktören.

10 Hantering av avvikelser som konstateras vid den operativa kontrollen

10.1 Kontrollmyndighetens ansvar att följa upp avvikelser

Kontrollmyndigheten har ansvar för att följa upp att avvikelser som konstaterats i kontrollen åtgärdas av avelsorganisationen. Om avvikelser påvisas i den operativa kontrollen krävs ett förnyat besök eller administrativ uppföljning. Uppföljning kan vid mindre allvarliga avvikelser ske vid nästa planerade kontroll.

Kontrollmyndigheten får själv ta ställning till när ett förnyat besök är motiverat och inom vilken tidsram det ska göras.

Avvikelseerna ska även rapporteras till Jordbruksverket, se avsnitt ”Jordbruksverkets behov av uppföljning”.

10.2 Vilka avvikelser som bör innebära ett förnyat besök (toleransnivå etc.)

Konstateras avvikelser vid kontrollen ska dessa följas upp inom en skälig tid. När länsstyrelsen tar ställning till hur avvikelseerna ska följas upp bör länsstyrelsen ta hänsyn till bland annat följande:

- avvikelsernas allvarighet,
- aktörens inställning till den påtalade avvikelsen, och
- kontrollmyndighetens tidigare erfarenheter från kontrollobjektet.

En mer allvarlig avvikelse kan exempelvis kräva en uppföljande kontroll på plats, medan andra typer av avvikelse kan följas upp genom en administrativ kontroll av dokument som foton och journaler.

Om en avelsorganisation inte lever upp till kraven eller följer regler bör länsstyrelsen överväga att förelägga organisationen, se avsnitt ”Föreläggande” nedan.

10.3 Förelägganden

Förelägganden bör tillämpas i de fall brister uppdagats som är av sådant slag att verksamheten inte visar vilja att vidta nödvändiga åtgärder och då brister inte är åtgärdade vid ett förnyat besök. Föreläggande bör också tillämpas i de fall allvarligare brister uppdagats.

I uttrycket föreläggande inbegrips både förelägganden som ålägger aktören att göra något och förelägganden som förbjuder aktören att göra något. Ett föreläggande ska vara formulerat så tydligt att mottagaren inte kan missförstå vad som krävs av denne. Att skriva tydligt vilken avvikelse som ska åtgärdas och vilket resultat som förväntas av aktören innebär dock inte alltid att länsstyrelsen bör ange exakt hur avvikelserna ska avhjälpas, om det finns olika sätt att åtgärda avvikelsen.

När tiden för att vidta åtgärder har löpt ut ska länsstyrelsen kontrollera om aktören har följt beslutet. Om det vid en kontroll visar sig att beslutet inte har följts ska länsstyrelsen överväga vidare åtgärder. Det kan till exempel vara att återkomma för ny kontroll, att kombinera föreläggandet med vite eller överväga andra åtgärder. Förelägganden får enligt 13 § lagen om kontroll av husdjur eller enligt de EU-bestämmelser som lagen kompletterar förenas med vite. Bestämmelser om vite finns i lagen (1985:206) om viten.

10.4 Sanktionsavgifter

Sanktionsavgifter förekommer inte inom kontrollområdet.

10.5 Överprövning av beslut

Kontrollmyndigheternas beslut kan överklagas till förvaltningsrätten.

10.6 Åtalsanmälan

När det finns en klar misstanke om att en straffbar överträdelse har begåtts i ett ärende ska man som huvudregel göra en åtalsanmälan. Det finns ingen författningsreglerad skyldighet att anmäla brott men JO har uttalat att en sådan skyldighet ändå gäller.

Det bör noteras att skyldigheten att åtalsanmäla enligt ovan inte är undantagslös. Detta framgår bland annat av JO uttalanden, se exempelvis JO:s ämbetsberättelse 1988/89, sid. 383 där JO uttalade följande. ”När det föreligger en klar misstanke om att det begåtts en straffbar överträdelse, måste en åtalsanmälan i allmänhet anses påkallad. Givetvis måste man vid valet av åtgärd ta hänsyn till brottets svårighetsgrad. Vid bagatellartade förseelser kan det sålunda finnas skäl att underlåta åtalsanmälan”.

11 Grundvillkor

11.1 Rapport om grundvillkor

Kontrollen av avelsorganisationer är inte en del av grundvillkoren.

12 Jordbruksverkets behov av uppföljning

12.1 Generell beskrivning av behovet

För att Jordbruksverket ska kunna följa upp sitt arbete med erkännande av avelsorganisationer och godkännande av avelsprogram behöver Jordbruksverket få information om avvikelser som upptäckts vid kontroll. Avvikelser som inte åtgärdas trots upprepade påpekanden kan leda till att organisationens erkännande återkallas.

12.2 Lämplig form för återrapportering

Jordbruksverket önskar att en kopia skickas på det föreläggande eller kontrollrapport som skickas till organisationen. Kopian skickas enklast till djurvalfard@jordbruksverket.se

Jordbruksverket får information om kontrollstatistik för kontroll av avelsorganisationer genom den årliga rapporteringen (årliga rapporten).

13 Avsnitt om kontrollpunkter

13.1 Kontrollpunkterna

Kontrollpunkter kopplade till avelsorganisationen

Med förkortningen ”AO NFGG” i kontrollpunkternas namn avses ”Avelsorganisation Nötkreatur, Får, Get och Gris”.

13.1.1 AO NFGG1. Det finns ett erkännande som avelsorganisation och ett eller flera godkända avelsprogram.

Kontrollen bör omfatta:

- Att avelsorganisationen har ett erkännande som avelsorganisation.
- Att avelsorganisationen har ett eller flera godkända avelsprogram

Vägledning

Avelsorganisationen ska vid kontroll kunna visa upp ett gällande beslut om erkännande av avelsorganisation samt ett eller flera beslut om godkännande av avelsprogram. För att få ett erkännande som avelsorganisation behöver organisationen minst ha ett godkänt avelsprogram. Dessa beslut ska vara separata och fattade av Jordbruksverket.

Som en förberedelse inför kontrollen kan man titta på förteckningen över erkända avelsorganisationer inom djurslagen nötkreatur, får, get och gris samt deras respektive godkända avelsprogram på Jordbruksverkets webbsida. På webbsidan finns också uppgifter om diarienummer på senaste beslut om erkännande för respektive organisation.

13.1.2 AO NFGG2. Avelsorganisationen har tillräckligt med kvalificerad personal för att på ett effektivt sätt kunna genomföra sina avelsprogram

Kontrollen bör omfatta:

- Att avelsorganisationen har tillräckligt med personal för att kunna genomföra sina avelsprogram.
- Att avelsorganisationens personal är tillräckligt kvalificerad för att kunna genomföra sina avelsprogram.
- Att ärenden diarieförs korrekt och handläggs effektivt.

Vägledning

Inför kontrollen bör man läsa underlaget för erkännande som avelsorganisation. Detta dokument innehåller bland annat en beskrivning av avelsorganisationens personalresurser och deras kompetens samt hur kompetensöverföring och kompetensutveckling genomförs.

En avelsorganisation ska ha tillräckligt med personal som har kompetens för att kunna genomföra sina avelsprogram och utföra de aktuella uppgifterna. Handläggningstiderna ska vara rimliga och uppgifterna ska kunna genomföras inom utsatta tider trots att någon exempelvis är sjukskriven eller ledig. Organisationen ska alltså inte vara för sårbar för störningar eller för personberoende. Kontrollera hur många personer som arbetar i organisationen och om antalet personer är tillräckligt för att kunna genomföra avelsprogrammen på ett effektivt sätt.

Avelsorganisationens personal ska vara tillräckligt kvalificerad för att kunna genomföra sitt avelsprogram. Vilka kvalifikationer som personalen behöver ha kan variera. Det viktiga är att de har erfarenhet och kunskap nog att utföra avelsorganisationens uppgifter. Tecken på att personalen saknar tillräcklig kompetens kan exempelvis vara att man vid kontrollen upptäcker att de i sin handläggning har systematiska eller återkommande brister. Det kan även röra systematiska brister i de följande kontrollpunkterna som kan indikera att personalstyrkan inte är tillräckligt stor eller kvalificerad.

Avelsorganisationen ska ha ordning bland sina ärenden och inkomna handlingar. Vilket system eller struktur de använder är dock upp till organisationen att bestämma.

13.1.3 AO NFGG3. Avelsorganisationen har lämpliga lokaler och lämplig utrustning för att på ett effektivt sätt kunna genomföra sina avelsprogram

Kontrollen bör omfatta:

- Att avelsorganisationen har lämpliga lokaler för att kunna genomföra sina avelsprogram.
- Att avelsorganisationen har lämplig utrustning för att kunna genomföra sina avelsprogram.

Vägledning

Inför kontrollen bör man läsa underlaget för erkännande som avelsorganisation. Detta dokument innehåller bland annat en beskrivning av avelsorganisationens lokaler, utrustning och hur organisationen arbetar med dokumenthantering och arkivering.

Avelsorganisationen ska ha lämpliga lokaler och utrustning för att kunna genomföra sitt/sina avelsprogram. Kontrollera att avelsorganisationen har en ändamålsenlig lokal och att det finns utrustning för att kunna utföra de uppgifter som avelsorganisationen ska utföra i samband med avelsprogrammet, exempelvis stambokföring i datasystem.

Verksamheten ska inte vara känslig för störningar av olika slag, utan bör exempelvis ha en plan för hur de hanterar IT-störningar eller eventuell förlust av data.

13.1.4 AO NFGG4. Avelsorganisationen följer sina bestämmelser som reglerar tvister mellan uppfödare, likabehandling, rättigheter och skyldigheter.

Kontrollen bör omfatta:

- Att avelsorganisationen följer de bestämmelser som reglerar hur konflikter med uppfödare hanteras.
- Att alla uppfödare behandlas lika.
- Att avelsorganisationen inte inskränker uppfödarnas rättigheter.
- Att avelsorganisationen är tydliga med uppfödarnas skyldigheter.
- Att medlemmar, om medlemskap är möjligt, kan påverka avelsprogrammets innehåll.

Vägledning

Inför kontrollen bör man läsa underlaget för erkännande som avelsorganisation. Detta dokument innehåller bland annat en beskrivning av avelsorganisationens förfarandebestämmelser. Vid kontrollen är det lämpligt att kontrollera att organisationen följer sina rutiner för dessa förfarandebestämmelser.

Avelsorganisationen ska ha förfarandebestämmelser som

- reglerar lösningen av tvister med uppfödare som deltar i deras avelsprogram,
- säkerställer likabehandling av uppfödare som deltar i deras avelsprogram,
- fastställer rättigheter och skyldigheter för uppfödare som deltar i avelsorganisationens avelsprogram,
- fastställer rättigheter och skyldigheter för uppfödare som är medlemmar, i de fall då medlemskap är en möjlighet.

Denna kontrollpunkt är extra viktig i de fall klagomål inkommit till kontrollmyndigheten om hur organisationen följt detta.

Det kan vara lämpligt att kontrollerna att avelsorganisationen har rutiner för hur de ska hantera eventuella intressekonflikter och vem eller vilka som kan påverka beslut som tas i handläggningen av ärenden.

13.1.5 AO NFGG5. Avelsorganisationen hindrar inte uppfödare som deltar i avelsprogrammet från att fritt välja avelsdjur, stambokföra och vara ägare till sina djur

Kontrollen bör omfatta:

- Att avelsorganisationen följer sina bestämmelser som finns i underlaget för erkännande och som inte ska hindra uppfödare som deltar i avelsprogrammet från att fritt välja avelsdjur, stambokföra eller registrera sina djur.

Vägledning

Inför kontrollen bör man läsa underlaget för erkännande som avelsorganisation. Detta dokument innehåller bland annat en beskrivning av avelsorganisationens förfarandebestämmelser. Vid kontrollen är det lämpligt att kontrollera att organisationen följer sina rutiner för dessa förfarandebestämmelser.

Avelsorganisationen ska ha förfarandebestämmelser som beskriver hur uppfödare som deltar i avelsprogrammet ska hanteras. Det är viktigt att förfarandebestämmelserna inte hindrar uppfödare att delta i avelsprogrammet och att uppfödarna har möjlighet att fritt välja avelsdjur. Förfarandebestämmelserna får heller inte hindra uppfödare från att låta stambokföra eller registrera djur. Det är inte heller tillåtet att hindra uppfödare att äga sina djur.

Kontrollera att organisationen följer dessa bestämmelser och den gång som finns beskriven för hantering av klagomål m.m. Det bör framgå som information, exempelvis på deras hemsidor, hur uppfödare ska gå tillväga om de inte är nöjda med de beslut som avelsorganisationen fattat. Beslut som fattas av avelsorganisationen som rör stambokföring kan överklagas till Jordbruksverket som första överklagandeinstans. Jordbruksverkets beslut kan i sin tur överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Detta framgår av 19 och 20 §§ lagen (2006:807) om kontroll av husdjur, m.m.

Andra beslut som inte rör stambokföring som fattats av avelsorganisationen kan inte överklagas till Jordbruksverket. Men organisationen behöver ha egna förfarande för hur dessa överklagande ska hanteras.

En viktig del är att alla uppfödare ska hanteras lika. Detta gäller även vid avelsvärdering och liknande evenemang, där resultatet inte kan överklagas till Jordbruksverket eller annan myndighet.

13.1.6 AO NFGG6. Avelsorganisationen har tillräcklig kompetens och resurser för att genomföra den individprovning eller avelsvärdering som avelsprogrammet beskriver

Kontrollen bör omfatta

- Att avelsorganisationen har personal som kan hantera data eller bedöma djur i den omfattning som de angett i avelsprogrammet
- Vilken utbildning den/de som utför bedömningarna har

Vägledning

Inför kontrollen måste man läsa respektive godkänt avelsprogram, för att ta reda på om det omfattar individprovning eller avelsvärdering. Om avelsprogrammet inte kräver individprovning eller avelsvärdering markera ”Ej aktuellt” i checklistan.

I många fall har avelsorganisationerna någon form av krav på avelsvärdering/bedömning av djuren som ingår i avelsprogrammet. Vad som ingår i denna bedömning/avelsvärdering finns beskrivet i det godkända avelsprogrammet.

En viktig del i denna kontroll är att avelsorganisationen ska ha kompetens och möjlighet att göra bedömningar och/eller beräkningar för att bedöma djuren och värdera resultatet, varför det är motiverat att kontrollera vilken utbildning de har, oavsett om utbildningen anordnas i organisationens egen regi eller om det krävs formell utbildning. Det senare är antagligen viktigast om bedömningen innefattar beräkning av avelsvärden eller liknande baserat på djurens egna, eller släktingars, prestationer.

13.1.7 AO NFGG7. Avelsorganisationen nekar inte uppfödare att registrera djur i en stambok av skäl att ägaren eller djurhållaren till djuret inte är medlem i avelsorganisationen

Kontrollen bör omfatta:

- Att avelsorganisationen låter registrera alla djur som är berättigade till stamboken, oavsett om uppfödarna är medlem i avelsorganisationen eller inte.

Vägledning

En avelsorganisation får inte neka uppfödare att registrera djur i en stambok med skälet att ägaren eller djurhållaren till djuret inte är medlem i avelsorganisationen.

Kontrollera att avelsorganisationen registrerar alla djur som uppfyller kraven för att registreras i stamboken oavsett om ägaren eller djurhållaren till djuret är medlem i avelsorganisationen.

Observera dock att avelsorganisationen kan ha möjlighet att utesluta uppfödare från att delta i avelsprogrammet, vilket innebär att uppfödare inte kan stambokföra sina djur. Detta ska i så fall framgå av avelsprogrammet, eller underlaget för erkännande av avelsorganisation. Grunden till detta ska vara att uppfödaren inte uppfyller sina skyldigheter, exempelvis genom att bedriva avel som leder till överdriven inavel eller med en inriktning som inte är förenligt med avelsprogrammet.

Kontrollpunkter kopplade till avelsprogram

Med förkortningen ”AP NFGG” i kontrollpunkternas namn avses ”Avelsprogram Nötkreatur, Får, Get och Gris”.

13.1.8 AP NFGG1. Avelsorganisationen utför de kontroller som krävs för att registrera härstamningen för de avelsdjur som ska användas i avelsprogrammen

Kontrollen bör omfatta:

- Att avelsorganisationen utför de kontroller som krävs för att registrera härstamningen för de avelsdjur som ska användas i avelsprogrammet.

Vägledning

Inför kontrollen bör man läsa respektive godkänt avelsprogram för att ta reda på vilka kontroller som krävs för att registrera härstamningen för de avelsdjur som ska användas i avelsprogrammet och därefter kontrollera om detta görs. Ett exempel är att kontrollera om organisationen har en rutin för hur detta ska genomföras och hur de hanterar eventuella brister i ansökan om stambokföring.

13.1.9 AP NFGG2. Avelsorganisationen för in djur i rätt del av stamboken

Kontrollen bör omfatta

- Att avelsorganisationen har rutiner för hur de säkerställer att djur förs in i rätt del i stamboken.
- Att avelsorganisationen följer sina rutiner.

Vägledning

Inför kontrollen måste man läsa respektive godkänt avelsprogram för att ta reda på om stamboken är uppdelad i klasser. Klassindelning är ovanligt hos djurslagen nötkreatur, får, get och gris.

En klass definieras i lagstiftningen som ”en horisontell indelning av huvudavsnittet i vilken renrasiga avelsdjur förs in utifrån sina förtjänster”. En förtjänst definieras som ”en kvantifierbar ärftlig egenskap eller genetiskt särdrag hos ett avelsdjur”.

Om stamboken är uppdelad i olika klasser ska varje djur som registreras i stamboken föras in i rätt klass. Hur klassindelningen ser ut och vilka kriterier som gäller för varje klass ska framgå av det godkända avelsprogrammet. Klassindelning av stamboken är inte obligatorisk, utan är en möjlighet för avelsorganisationerna. Om stamboken inte är indelad i klasser anges ”Ej aktuellt” i checklistan.

Det är vanligt att avelsprogrammen för nötkreatur innehåller en så kallad riksstambok. Detta är en del i stamboken (en klass) där djur som har bedömts med tillräckligt gott resultat förs in.

Jämför avelsorganisationens rutiner med det godkända avelsprogrammet för att säkerställa att rätt kontroller görs innan djuret förs in i stamboken. Detta kan variera mellan olika stamböcker. Det kan också vara lämpligt att kontrollera om det kommer in mycket klagomål på stambokföringen till kontrollmyndigheten, vilket skulle kunna tyda på att något är fel i hanteringen eller att informationen till uppfödarna är bristfällig.

13.1.10 AP NFGG3. Avelsorganisationen för in djur i bilagan korrekt

Kontrollen bör omfatta

- Att avelsorganisationen har rutiner för hur de säkerställer att rätt djur förs in i bilagan (om de har en bilaga).
- Att avelsorganisationen för in djur i bilagan av stamboken (om de har en bilaga).

Vägledning

Inför kontrollen måste man läsa respektive godkänt avelsprogram för att ta reda på om stamboken har bilagor, dvs. är en öppen stambok.

En avelsorganisation för djurslagen nötkreatur, får, get och gris⁴ kan ha en bilaga till en stambok för vilken de har ett avelsprogram där djur som inte kan föras in i huvudavsnittet registreras. Huvudavsnittet är den del av stamboken där renrasiga djur förs in. Ett renrasigt djur har båda föräldrarna i huvudavsnittet i stamboken eller har föräldrar som ingår i ett godkänt korsningsprogram.

Bilagan används för att registrera djur där båda föräldrarna inte finns i huvudavsnittet, men deras avkomma i sin tur, efter ett fastställt antal generationer kan föras in i huvudavsnittet. En förutsättning för denna ”uppgradering” är att

⁴ Enbart för kännedom: För djurslaget häst finns fler alternativ för ”uppgradering” av djur i bilagan.

faderdjuren är införda i huvudavsnittet. Antalet generationer ska vara beskrivet i avelsprogrammet och ska vara kontrollerat av Jordbruksverket vid godkännandet. Men kontrollen bör omfatta att djuren faktiskt förs in på rätt sätt i bilagan.

Krav för införande i bilaga

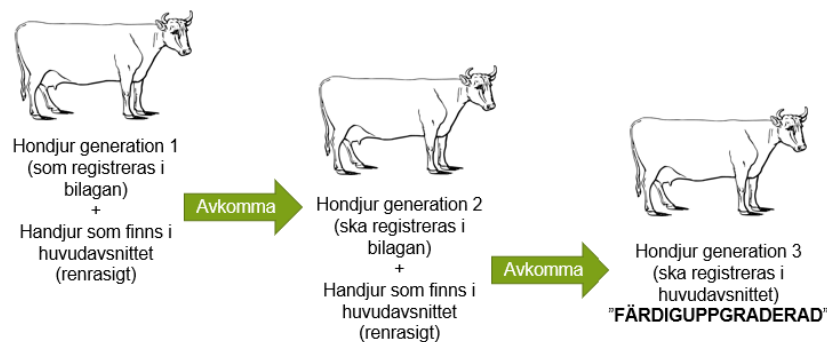
Ett hondjur kan föras in i bilagan under förutsättning att djuret bedöms inneha särdragen för rasen (och djuret inte har rätt att föras in i huvudavsnittet). Ett sätt att göra denna bedömning kan vara att djuret har en förälder införd i huvudavsnittet. Bedömningen kan också göras utifrån djurets utseende och egenskaper. Kriterierna för vilka djur som kan registreras i bilagan ska framgå av avelsprogrammet.

Krav för införande i huvudavsnittet av avkommor till ett hondjur i bilagan

Ett hondjur vars mor och mormor är införda i bilagan kan föras in i stambokens huvudavsnitt förutsatt att djurets far, farfar och morfar är ett renrasigt djur infört i stambokens huvudavsnitt.

Se bilder nedan som beskriver texten ovan:

Uppgradering av hondjur

Förutsättningar:

1. Alla hondjur måste alltid finnas i huvudavsnittet
2. Hondjuret i generation 1 kan berättigas till införande i bilagan på olika sätt, exempelvis att det är en korsning, att individen bedöms ha särdrag som är typiska för rasen (reglerna för detta ska finnas beskrivna i avelsprogrammet).
3. Detta är enbart aktuellt för djurslagen nötkreatur, får, get och gris.

För kännedom om hondjur:

För att ett hondjur ska få registreras i huvudavsnittet måste båda föräldradjuren finnas i huvudavsnittet. Ingen uppgradering genom bilaga sker för hondjur.

Figur 1. Schematisk bild av möjlighet till "uppgradering av hondjur" via bilaga.

Om inte avelsprogrammet/avelsprogrammen som kontrollerats har någon bilaga ska "Ej aktuellt" anges i checklistan.

13.1.11 AP NFGG4. Avelsorganisationen ska kunna generera, eller ha genererat, och använda uppgifter från avelsdjur som behövs för genomförandet av avelsprogrammet

Kontrollen bör omfatta

- Att avelsorganisationen genomför de aktiviteter för att bedöma avelsdjur som de angett i avelsprogrammet.
- Att avelsorganisationen inhämtar de data de angett i avelsprogrammet.
- Att avelsorganisationen använder de data som inhämtats på ett opartiskt sätt som är i enlighet med avelsprogrammet.

Vägledning

Inför kontrollen måste man läsa respektive godkänt avelsprogram för att ta reda på om det omfattar bedömning av avelsdjur. Om avelsprogrammet inte kräver bedömning markera ”Ej aktuellt” i checklistan.

För att kunna värdera djuren behövs någon form av bedömning, antingen genom att någon tittar på djuret, djuret genomgår någon form av prov, eller att organisationen samlar in data från produktionsdata eller liknande. Hur detta ska göras framgår av organisationens avelsprogram. Kontrollen behöver göras för att säkerställa att angivna evenemang genomförs och att uppgifterna används i enlighet med avelsprogrammet.

14 Ytterligare information

14.1 Nyhetsbrev

Ej aktuellt.

14.2 Frågor och svar

Ej aktuellt.

14.3 Samverkan inom kontrollområdet.

Länsstyrelserna förutsätts samarbeta och samordna sig avseende kontroller av kontrollobjekt vars verksamhet bedrivs i flera län.

14.4 Diskussionsforum för de som utför den operativa kontrollen

Ej aktuellt.

14.5 Faktabas

Ej aktuellt.